

ARHIVA VL

Nije znao?
U prilog tezi da Vladimir Bakarić i njegovi suradnici nisu znali da se Deklaracija priprema ide činjenica da je objavljena

KONTROVERZE O JEDNOM OD NAJVAŽNIJIH DOKUMENATA

Još nije jasno koliko autora ima Deklaracija i je li za nju znao Bakarić

Žarko Ivković

Ja kao Hrvat i predsjednik hrvatske države ne mogu šutjeti. Zaveli ste jezik beogradske čaršije. Vi ga namećete i na teritoriju hrvatske države. Nas Hrvate to vrijeđa i dok ste ovdje, imate pisati hrvatski. Sve što iz Hrvatske izlazi i u nju ulazi, mora biti na hrvatskom jeziku." Riječi su to Vladimira Nazora izrečene 27. rujna 1944. na sjednici ZAVNOH-a, a izrekao ih je prosvjedujući protiv nametanja administrativnog jezika savezne uprave, što je u praksi značilo uporabu ekavice i srpskoga književnog jezika. Hrvatski je jezik u jugoslavenskoj federaciji oduvijek bio u podređenom položaju i izložen pritisku unitarista koji su silom htjeli stvoriti zajednički, državni jezik. Vrhunac se dogodio 1954. kad su istaknuti hrvatski lingvisti bili prisiljeni potpisati Novosadski dogovor u kojem se tvrdilo da su hrvatski i srpski jedan i isti jezik te da se taj jezik treba označavati tako da naglasi dvije sastavnice: hrvatskosrpski, srpskohrvatski. Vrata srbizmima time su bila širom otvorena, a osobito kad je izrađen zajednički pravopis i kad su iz službene uporabe počele nestajati tradicionalne hrvatske riječi. Akademik August Kovačec u Enciklopediji Matice hrvatske navodi da su preko noći nestali hrvatski nazivi za mjesec, da su u glasila ušle riječi uslov, uslovljavanje, konstrukcije poput oni će da vam pomognu, točka je zamijenjena tačkom itd. Jezična i pravopisna unitarizacija na štetu hrvatske tradicije neometano je tekla sve do pojave Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskoga književnog jezi-

ka, koja je sastavljena u Matici hrvatskoj 13. ožujka 1967., a objavljena 17. ožujka 1967. u tjedniku Telegramu. Bio je to prvi službeni dokument koji je osporio tezu o hrvatskom i srpskom kao istom jeziku. Gledajući iz današnje perspektive, riječ je o benignom dokumentu kojim potpisnici traže osnovno pravo: da Hrvati svoj jezik zovu hrvatskim te da njime slobodno govore i pišu, no Deklaracija je ipak žestoko potresla tadašnji jugoslavenski režim. Ponajprije zato što je to politički dokument kojim su se potpisnici čvrsto suprotstavili težnji jugoslavenskih unitarista da nasilno stvore novi jezik kojim bi govorila nova, jugoslavenska nacija. Iako bunt uglednih potpisnika formalno nije uspio, Deklaracija je jedan od najvažnijih dokumenata novije hrvatske povijesti, događaj koji je podigao samosvijest Hrvata i najavio Hrvatsko proljeće.

Pavešić svjedočio

Pomalo je neobično, ali ni danas nije posve jasno tko su sve autori Deklaracije. Stjepan Babić u svojim memoarima piše da su je operativno pripremili Miroslav Brandt, Dalibor Brozović, Radoslav Katičić, Slavko Pavešić, Slavko Mihalić, Tomislav Ladan i, kao sedmi, Vladimir Blašković ili Jakša Ravlić. No u Matici hrvatskoj složili su se o šest autora (Brandt, Brozović, Katičić, Ladan, Mihalić, Pavešić), ali se nije znalo tko je sedmi. Enigmu je riješio Josip Lisac, koji se 1991. sjetio da mu je Dalibor Brozović 1980. priopćio svoju verziju sastavljača te se ustanovilo da je sedmi autor Deklaracije Vlatko Pavletić. Međutim, Igor Zidić, koji je u ono vrijeme bio poslovni tajnik u Matici, tvrdi nešto sasvim drugo. U Enciklopediji

Igor Zidić

Tada poslovni tajnik u Matici, svjedoči da su Deklaraciju pisali Brandt i Katičić

Matice hrvatske napisao je: "Miroslav Brandt bio je inicijator sastavljanja Deklaracije..., a recimo i to: Brandt je i njezin glavni sastavljač i 'pisar' – upravo je on, kroz najveći dio vremena koje je radna grupa utrošila na sastavljanje toga dokumenta, držao pero u ruci; smišljao, unosio, prepravljao i zaključno oblikovao tekst. Pri kraju ga je, u funkciji zapisivača, zamijenio prof. dr. R. Katičić." Zidić, kojega su od sobe u kojoj se pisala Deklaracija dijelila samo nasuprotna vrata, čudi se brojnim verzijama toga događaja "koje su u eter ili tiskovine propuštali lažni svjedoci događaja" i zaključuje: "Deklaraciju su pisali Brandt i Katičić, svjedočio je tome poslu (s francuskom kapom na glavi) dr. S. Pave-

šić, zabrinut da se ne pretjera, po sobi je šetao, ulazio i izlazio T. Ladan..." Slavko Mihalić, piše Zidić, nije sudjelovao u pisanju teksta, "ali je odigrao veoma važnu ulogu u prilici njegova prvog objavljivanja, u Telegramu." Zidiću "nije poznato jesu li spomenuti dužnosnici MH s još nekim članovima njezina odbora komunicirali telefonski, no ne sjeća se da je ondje bio itko osim spomenutih".

Je li to bila samo zamka

Uz Deklaraciju se veže još kontroverzi, poput pitanja: je li za nju znao Savez komunista? Povjesničar Berislav Jandrić kaže kako na to, iz dosadašnjih fragmentarnih zapisa pojedinih sudionika događanja, nije moguće ponuditi relevantan odgovor. Čak ni političari, poput Vladimira Bakarića, Savke Dabčević-Kučar, Mike Tripala, u svojim sjećanjima tome pitanju nisu posvetili veću pozornost, kao ni povjesničari u svojim radovima. Većina upućenih ipak smatra da Bakarić i njegovi suradnici nisu znali da se Deklaracija priprema. Prilog toj tezi jest činjenica da je ona objavljena. Povjesničar Dušan Bilandžić pak tvrdi da su Partija i poneki partijski funkcionari bili upućeni, a da njezino objavljivanje nisu spriječili jer im je trebala poslužiti kao zamka za "najvitalniji, najhrvatskiji dio hrvatske inteligencije", koju su željeli kompromitirati "jer je disala hrvatski". Kako god bilo, Deklaracija je pokrenula hrvatski nacionalni pokret u komunističkoj Jugoslaviji, a do 1971. prerasla u masovni politički pokret, koji je brzo ugušen, ali se s još većim zamahom vratio 1991., kad je stvorena hrvatska država.